

ผ่าทางตัน

มหาวิทยาลัยไทย

... หรือจะไป ทิศทางใด ?

ต้องยอมรับทุกวันนี้สถานการณ์ด้านการเรียนการสอนกำลังได้รับผลกระทบหลายประการ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัย เนื่องจากจำนวนผู้เข้าเรียนมีอัตราที่ลดลงอย่างมาก ส่งผลให้มหาวิทยาลัย หรือสถาบันที่เปิดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาต้องปรับแนวทางดำเนินกิจการใหม่ ทั้งในสถาบันภาครัฐ และเอกชน มีการปรับลดค่าใช้จ่ายในทุกช่องทาง จำนวนบุคลากร อาจารย์ ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การควบคุมสาขาวิชาการปิดสาขา คณะที่ไม่ได้รับความนิยมหรือมีผู้เรียนน้อยทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก การปรับเกณฑ์การรับ การขยายวิทยาเขต การเปิดรับนักศึกษาจากต่างประเทศเข้ามา

ทดแทน หรือการทำโครงการการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มปริมาณ ผู้เรียนจากประเทศต่างๆ เข้ามามากขึ้น อันเป็นความเคลื่อนไหว ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสถาบันการศึกษาอย่างชัดเจน ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

ปัญหาที่ชวนให้ค้นคว้าหาคำตอบ ก็คือ เพราะเหตุใด มหาวิทยาลัยที่เคยเป็นสถานที่แก่งแย่งของผู้เข้าเรียน ต้องมีการสอบ เข้าชิงแข่งขันจากผู้เรียนจำนวนมาก ถึงค่อยๆ หายไป ทำให้ระบบ การศึกษาไทยต้องหาทางออก และปรับตัว รูปแบบมหาวิทยาลัย ในอนาคตจะกลายเป็นอย่างไร และถึงทางตันของสถาบันการศึกษา ในระดับอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยไทยแล้วหรือยัง

สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

 171
แห่ง

รัฐบาล **83**
แห่ง

เอกชน **70**
แห่ง

นอกสังกัด **18**
แห่ง

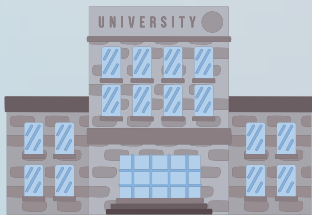
ปัจจุบัน ประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษาประมาณ 171 แห่ง โดยข้อมูลล่าสุดจาก กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ระบุว่า มี สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 83 แห่ง แยกเป็นมหาวิทยาลัยรัฐ จำกัดรับ 8 แห่ง และอื่นๆ รวมถึงมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ, มหาวิทยาลัยราชภัฏ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมนกล และวิทยาลัยชุมชน ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนมี 70 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาออกสังกัด 18 แห่ง ทั้งนี้ หากนับรวมวิทยาเขตทั้งหมด จะมีจำนวนมากกว่านี้มาก (ข้อมูลปี 2024)

ในช่วงเวลาที่ผ่านมามหาวิทยาลัยเอกชนขนาดเล็กได้ทยอยปิดตัวลงไปหลายแห่ง โดยมีการคาดการณ์ว่า ภายใน 3-5 ปีนี้ จะมีการปิดตัวลงอีก และคงเหลือมหาวิทยาลัยในประเทศไทยประมาณ 120 แห่ง เท่านั้น

อดีต ปัจจุบัน และอนาคต กับบทบาทของมหาวิทยาลัยไทย

อดีต การเป็นหน่วยผลิตบุคลากรให้กับองค์กร และการทำงานสุ่ววิชาชีพในระดับสูง

- การผลิตบุคลากร ในช่วงแรก มหาวิทยาลัยเน้นผลิตบุคลากรเพื่อเข้าสู่ระบบราชการและเอกชนและตอบสนองการขยายตัวตามโครงสร้างพื้นฐานในประเทศ
- ขนชั้นปัญญาชน เน้นการใช้องค์ความรู้ชุดความคิดทางวิชาการที่จำกัดอยู่ในสถาบันการศึกษา การเข้าถึงยังจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มตามสาขาวิชาชีพที่ได้ศึกษามา
- การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ : บทบาทสำคัญของมหาวิทยาลัยในการเป็นศูนย์กลางทางวิชาการในการขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้า เพื่อการพัฒนาประเทศตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจุบัน การปรับตัวเพื่อตอบโจทย์ตลาดแรงงาน และการขับเคลื่อนนวัตกรรม

- การขยายออกนอกกรอบและการปรับตัว มหาวิทยาลัยของรัฐส่วนใหญ่ ได้เปลี่ยนสถานะเป็นสถาบันกำกับของรัฐเพื่อให้มีการบริหารจัดการที่สะดวก ความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น ในขณะที่มหาวิทยาลัยของเอกชนปรับรูปแบบการเรียนการสอน เนื้อหาหลักสูตรให้ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานมากยิ่งขึ้น
- การรับมือกับวิกฤตประชากร จากจำนวนเด็กเกิดใหม่ที่ลดลง มหาวิทยาลัยต่างปรับตัวเพื่อสร้างความเข้มข้นในเนื้อหา การสื่อสารทางการตลาดเพื่อสร้างความน่าสนใจ ดึงดูดผู้เรียน ทั้งการรับนักศึกษาต่างชาติ เปิดหลักสูตรระยะสั้นตามความต้องการขององค์กร ผู้ประกอบการ ผู้สนใจ เพื่อนำไปใช้งานได้
- วิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเน้นการสร้างงานวิจัยที่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ หรือต่อยอดเป็นนวัตกรรมเชิงพาณิชย์ จับต้องได้ ทั้งประโยชน์ต่อภาคธุรกิจและการพัฒนาประเทศ

อนาคต ปรับสู่การเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต (Lifelong Learning)

- การเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด มหาวิทยาลัยจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ของชีวิตที่แท้จริง ไม่ใช่แค่สำหรับคนวัยเรียนเท่านั้น แต่จะเป็นพื้นที่การเรียนรู้สำหรับผู้คนทุกช่วงวัย ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และไฮบริด
- การเป็นแหล่งเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะ และศักยภาพ (Reskill / Upskill) ดิวเข้มที่เน้นการสร้างศักยภาพ ทักษะเฉพาะทางใช้งานจริง และพัฒนาเครือข่าย (Business Matching)
- สร้างการมีส่วนร่วม และคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม (Social Impact) รูปแบบการบริหาร การเรียนการสอน การทำงาน ที่เน้นการมีส่วนร่วมกับภาคสังคม ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่รอบด้านทั้งภายในและภายนอกแบบเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน
- การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีเฉพาะทาง และ AI บทบาทที่เปลี่ยนไปจากการสอนเนื้อหา เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้ใช้การคิดวิเคราะห์ สร้างทักษะรายบุคคล การประยุกต์ใช้งานจาก AI ทั้งเทคโนโลยีทางการสื่อสาร และเทคโนโลยีเฉพาะทางขั้นสูง เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสู่เศรษฐกิจดิจิทัล และมาตรฐานระดับสากลในอนาคต

นาปัญหา ในระบบการศึกษา ระดับอุดมศึกษาไทย

การลดลงของจำนวนประชากร จากปริมาณเฉลี่ยการเกิดที่เด็กเกิดน้อยลงต่อเนื่องในรอบหลายปีที่ผ่านมา เมื่อจำนวนเด็กเกิดใหม่ลดลง อัตราการเกิดของเด็กที่มีจำนวนน้อยลง ในปี 2559 ไทยมีอัตราของเด็กเกิดใหม่เพียงแค่ 666,200 คนเท่านั้น ถือว่าน้อยลง 1 เท่าตัวเมื่อเทียบกับปี 2514 ที่มีถึง 1,221,200 คน จาก การลดลงของจำนวนประชากรเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัญหาของการขาดช่วงนี้เองได้ทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมของผู้สูงอายุที่ใกล้สมบูรณ์แบบ

จำนวนผู้เรียน นักศึกษาที่ลดลง ในอดีตที่ผ่านมาแต่ละปีมหาวิทยาลัยไทย มีจำนวนผู้เรียนที่สมัครเข้ารับการศึกษาระดับปริญญาตรีเฉลี่ยในจำนวนปีจะไม่น้อยกว่า 150,000 คน ในขณะที่หลายปีที่ผ่านมาพบว่า มีผู้สมัครเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีเฉลี่ยในจำนวน 80,000 คน ซึ่งเป็นตัวเลขที่ลดลงลงกับจำนวนและขนาดของสถาบันการศึกษาที่เคยรองรับในจำนวนกว่าเท่าตัว

ความเหลื่อมล้ำด้านทุน เศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพพื้นฐาน ทำให้การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษามีตัวเลขที่ลดลง ประเด็นเศรษฐกิจจะเป็นปัญหาแรกๆ ของการเรียนรู้ต่อ เมื่อผู้เรียนมีโอกาส

เข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยลดลง ที่มาจากค่าใช้จ่ายสูงในช่วงรอยต่อ สำหรับการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยที่สูงขึ้น ทำให้เป็นภาระของครอบครัวที่อาจเผชิญกับการใช้ชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ขณะที่แหล่งทุนอาทิ การชะลอตัวลงของกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ที่เคยเป็นกลไกหลักในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีความพร้อม และขาดแคลนทุนทรัพย์

ผลกระทบของสถาบันการศึกษา ในขณะที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีครอบคลุมทั้งในส่วนกลางและภูมิภาคทั่วประเทศ ต่างเติบโต ขยายตัวในปริมาณมากกว่าความต้องการและแข่งขันมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้หลายแห่งต่างได้รับผลกระทบ บางสาขามีผู้เรียนน้อยมาก หรือไม่มีเลย เมื่อขาดรายได้ ทางมหาวิทยาลัย ก็ต้องเลือกที่จะปิดหลักสูตร ปิดคณะเหล่านั้น หรือปิดกิจการไปในที่สุด

ทัศนคติทางการเรียนที่แปรเปลี่ยนไป ผู้เรียนในปัจจุบันให้ความสนใจในการเรียนสาขาอาชีพ ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจ คือ สาขาที่เรียนจบแล้ว จะต้องมียอดตลาดแรงงานรองรับได้ทันที ตลาดแรงงานยอมรับในคุณค่าของปริญญาลดลงเปลี่ยนเป็นให้ความสนใจกับศักยภาพในการทำงานเฉพาะทาง ทักษะ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ตอบโจทย์ ขณะที่ตัวเลือกของช่องทางในการเรียนมีมากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องเดินทาง สามารถเลือกเรียนผ่านระบบทางไกล ผ่านหลักสูตรออนไลน์กับมหาวิทยาลัยชื่อดัง หรือให้ความสนใจ ได้ทั้งในและต่างประเทศทั่วโลก

การปรับตัวของสถาบันการศึกษาไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง เมื่อย้อนดูในส่วนของสถาบันการศึกษาเอง ก็พบว่าส่วนใหญ่มียังมีหลักสูตรและการเรียนการสอน ที่ยังไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งด้านเทคโนโลยี ดิจิทัล AI รวมถึงการเตรียมความพร้อมให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษา นำไปประยุกต์ใช้ได้จริงทั้งในการทำงานหรือเป็นผู้ประกอบการ รูปแบบการเรียนการสอน เน้นการท่องจำในหนังสือมากกว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง หรือเป็นการศึกษาที่ขาดภาคปฏิบัติ ไม่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน

พังกาตัมมหาวิทยาลัยไทย

ทางออกของมหาวิทยาลัยไทยที่เน้นการปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลง การพัฒนาทั้งด้านการกำหนดหลักสูตร, การบริหาร และบทบาทในสังคม โดยมีแนวทาง เช่น มุ่งเน้นการพัฒนาในระยะยาวที่ยั่งยืน (SDGs : Sustainable Development Goals), เพิ่มทางเลือกหรือช่องทางการเรียนให้มากยิ่งขึ้น การหาตลาด และผู้บริโภคนใหม่ๆ การแสวงหาพันธมิตรทั้งบุคคล องค์กร ทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ สำหรับการตอบโจทย์สังคมอนาคตได้มากขึ้น

ทั้งนี้ ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงใดๆ จำเป็นต้องศึกษาผลกระทบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้รอบด้าน และดำเนินการอย่างเป็นธรรม และรอบคอบที่สุด

การปรับตัวทางการบริหาร จัดการองค์กร

- การทบทวนกรอบยุทธศาสตร์องค์กรใหม่ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว
- การบริหารทรัพยากรบริหาร-พัฒนาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีคุณภาพ
- การบริหารความเสี่ยง การลงทุน การจัดการด้านงบประมาณ รายได้-ค่าใช้จ่าย
- การวางแผนการตลาดองค์กรเชิงกลยุทธ์

ด้านพัฒนาทางด้านวิชาการและหลักสูตร

- การวิเคราะห์ทิศทาง ตลาดการศึกษา จากการทำ Foundational Analysis เพื่อกำหนด Positioning ที่แท้จริงขององค์กร
- การสร้าง Product ที่สอดคล้องกับ Target Audience & Persona เพื่อกำหนดหลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย ที่ปรับตัวสอดคล้อง กับจำนวนผู้เรียน ผู้บริโภค ที่ตอบโจทย์ ความต้องการของตลาดแรงงาน และสังคม
- การปรับตัวสู่การเป็น University of Future เพื่อเป็นมหาวิทยาลัยแห่งอนาคต การสร้างทางเลือกการศึกษาที่หลากหลาย การผสมผสานระหว่างภาควิชาการกับสังคม ด้วยการปรับตัวเชิงระบบที่มีความยืดหยุ่น คล่องตัว มีความพร้อม ความเชี่ยวชาญในเชิงประจักษ์ มีความโดดเด่นทางด้านพัฒนา ทั้งหลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอน ผลงานวิชาการในแนวทางที่สอดคล้องกับสภาพการณ์สังคม คณาจารย์ บุคลากร

การให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพ การบริหารชื่อเสียง และสื่อสารแบรนด์

- การสร้างผลงานการพัฒนาคุณภาพในแต่ละด้าน สู่อากล ให้เกิดการยอมรับ ติดอันดับ มุ่งเน้นการพัฒนาให้ติดอันดับทั้งในประเทศ และระดับโลก ในด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับทิศทางของมหาวิทยาลัย
- การสื่อสารข้อมูล ข่าวสาร แปรนต์ การสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ ให้เกิดการยอมรับ เชื่อถือ เผยแพร่ในวงกว้าง อย่างสม่ำเสมอ มีการเข้าถึงได้สะดวก
- การมีจุดยืนทางสังคมที่ร่วมสมัย เป็นพื้นที่ เวทีให้สังคมมีส่วนร่วม ทั้งนักศึกษา ภาคประชาชน ภาคราชการ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคสังคม ได้แสดงผลงาน ความคิดเห็นเพื่อเป็นกลไกสำคัญของสังคมสู่การพัฒนาสู่ความยั่งยืนร่วมกัน WI

ดร.พจน์ ใจชาญสุขกิจ

ที่ปรึกษาด้านยุทธศาสตร์และสื่อสารองค์กร

นักสื่อสารเชิงกลยุทธ์แบบบูรณาการ ด้วยประสบการณ์กว่า 25 ปี ด้านการบริหารยุทธศาสตร์ สื่อสารการตลาดแบรนด์ ภาพลักษณ์ขององค์กร จนถึงระดับชาติผู้บรรยายในระดับปริญญาโท-เอก ให้กับมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ มีผลงานวิชาการกว่า 300 ผลงานกับตำแหน่งที่หลากหลายทั้งด้านธุรกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการเป็นนายกสมาคมประชาสัมพันธ์ไทย

drphotjai@gmail.com